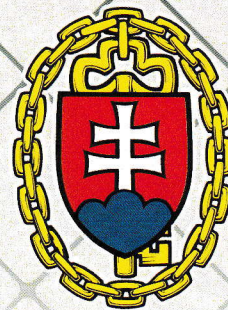

SLOVENSKÉ VÄZENSTVO

2. ročník 4/2020

ISSN 2644-5816

**KOLKO LÁSKY SA ZMESTÍ
DO KRABICE OD TOPÁNOK?**

VÝSTUPNÝ ODDIEL

v Ilave oslavuje dva roky

Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Ilava sa od 1. októbra 2018 zapojil do Národného projektu Šanca na návrat tak, ako aj ďalších deväť ústavov na Slovensku. Úlohou pracovného tímu (psychológ, sociálny pracovník, sociálny kurátor – metodik a pedagóg výstupného oddielu) je nielen vybudovať výstupný oddiel, ale ho aj zakomponovať ako pevnú súčasť, ustálený mechanizmus penitenciárnej starostlivosti pre odsúdených s blížiacim sa koncom trestu odňatia slobody.

V prvej fáze (01. 10. 2018 – 31. 12. 2018) sa musel ústav vysporiadať so skutočnosťou, že psychológ a sociálny pracovník sú zaradení výhradne do uvedeného Národného projektu Šanca na návrat. Zároveň bolo určené, že v ústave bude v rámci projektu do výstupného oddielu umiestnený každý odsúdený, ktorý spĺňa kritériá základného rámca triediaceho mechanizmu na účely umiestňovania osôb do výstupného oddielu. Triediaci mechanizmus je nástroj na diferenciaciu odsúdených osôb a identifikáciu „rizikových“ skupín odsúdených osôb. Je potrebné zdôrazniť, že triediaci mechanizmus umožňuje neumiestniť do výstupného oddielu odsúdených s bezpečnostným rizikom. Postupne dochádza k viacerým zmenám v doteraz zabehnutom systéme „vyprevádzania“ odsúdených z výkonu trestu. Ústav vynakladá nemalé úsilie na vysporiadanie sa s novými, komplikovanými situáciami. V rámci výstupného oddielu máme napríklad spolu umiestnených odsúdených so stredným a maximálnym stupňom stráženia, s určenou vnútornou diferenciaciou B aj C. Uvedené predstavuje len základné rozdiely medzi odsúdenými.

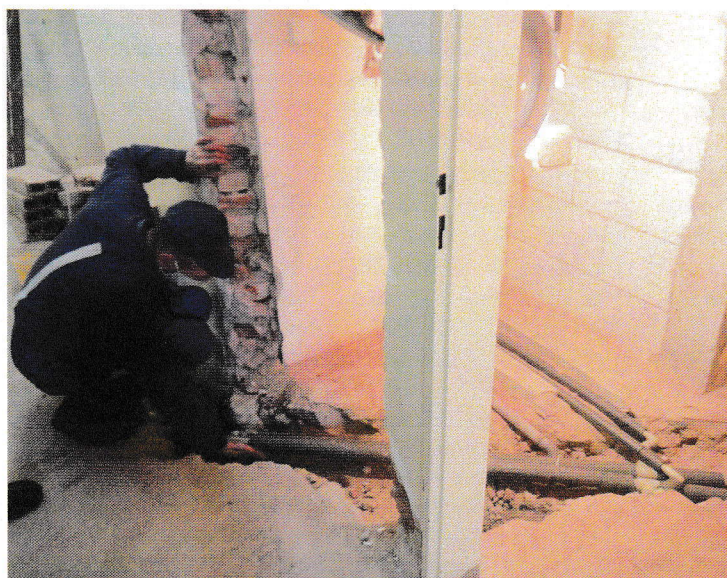
K 1. októbru 2018 došlo k formálnemu vytvoreniu výstupného oddielu, ktorý nadväzoval na predchádzajúci spôsob rea-

lizácie zaobchádzania s odsúdenými, ktorým končí trest odňatia slobody. V ústave bola vytvorená kapacita výstupného oddielu pre 42 odsúdených. Ide o najväčší výstupný oddiel na Slovensku, ktorý ako samostatný oddiel funguje od 1. júla 2019.

Stavebné zmeny, ktoré boli nevyhnutné pre spustenie výstupného oddielu:

- z nevyužívanej „kutice“ bola nanovo vybudovaná sprcha,
- z bývalej kancelárie pedagógov bola vybudovaná nová cela pre štyroch odsúdených,
- z predchádzajúcej krúžkovej miestnosti bola vybudovaná kuchynka pre odsúdených,
- z bývalých neefektívne využívaných miestností boli vytvorené dve miestnosti určené k vzdelávaniu odsúdených,
- k nevyhnutným rekonštrukčným prácam patrila aj výmena okien,
- aktuálne prebieha prestavba kancelárskych priestorov.

Podstatné stavebné úpravy (terapeutická miestnosť, spoločenská miestnosť, fajčiarska a návštevná miestnosť pre odsúdených, rekonštrukcia ciel a pod.) sú naplánované na ďalšie obdobia. Aktuálne počas prestavby využívame uvedené miest-

nosti len v obmedzenej miere.

Výstupným oddielom prešlo za dva roky 149 odsúdených a z uvedeného počtu odišlo:

- 122 odsúdených z dôvodu konca trestu odňatia slobody,
- 16 odsúdených z dôvodu porušovania programu zaobchádzania,
- sedem odsúdených z dôvodu uloženia ďalšieho trestu, a teda zmeny dátumu konca trestu,
- dvaja odsúdení z dôvodu pominutia dôvodov umiestnenia do výstupného oddielu,
- dvaja odsúdení z dôvodu podmienčného prepustenia.

Uvádzali sme, že v rámci výstupného oddielu máme spoločne umiestnených odsúdených so stredným a maximálnym stupňom stráženia, s určenou vnútornou diferenciacnou skupinou B aj C. Z celkového počtu odsúdených, ktorí ukončili pobyt vo výstupnom oddiele za obdobie dvoch rokov, bolo:

- 72 odsúdených v strednom stupni stráženia, diferenciacná skupina B,
- 50 odsúdených v strednom stupni stráženia, diferenciacná skupina C,
- jeden odsúdený v maximálnom stupni stráženia, diferenciacná skupina B,
- 20 odsúdených v maximálnom stupni stráženia, diferenciacná skupina C,
- piati odsúdení z oddielu s bezpečnostným režimom,
- jeden odsúdený z oddielu doživotných trestov.

Popri prestavbe výstupného oddielu sa zameriavame aj na zintenzívňovanie a zefektívňovanie zaobchádzania s odsúdenými, ktoré by sa malo stať štandardom pre prácu s odsúdenými vo výstupných oddieloch v rámci väzenského systému na Slovensku. Od spustenia národného projektu dochádzalo k významným zmenám vo formovaní obsahovej štruktúry skupinových foriem zaobchádzania s odsúdenými. Na začiatku bol základom pre spracovanie tematického plánu materiál spracovaný ústavom Realizácia chodu a činností výstupného oddielu v Ústave na výkon trestu odňatia slobody a Ústave na výkon väzby Ilava. Stretnutia boli zamerané na uľahčenie začleňovania sa odsúdených do spoločenského života po skončení výkonu trestu. Témy boli rozdelené na zdravotnú starostlivosť, zamestnaneckú politiku, sociálne zabezpečenie, finančnú gramotnosť, efektívnu komunikáciu, nácvik sociálnych a komunikačných zručností. Uvedené témy sme realizovali nielen formou prednášok a besied, ale aj formou

praktického nácviku zručností. K dôležitým témam sme sa opakovane vracali. U viacerých odsúdených bol napriek uvedenému prítomný len formálny charakter spolupráce. Nemožno opomenúť, že išlo o nehomogénnu skupinu odsúdených s veľkými osobnostnými rozdielmi medzi jednotlivcami, čo bolo spôsobené okrem iného aj miešaním vnútornej a vonkajšej diferenciacie. Snažili sme sa preto apelovať a rozvíjať ich vlastnú zodpovednosť za to, ako ich život bude ďalej vyzeráť.

Od 1. októbra 2019 sa začali realizovať skupinové formy práce (sociálno-poradenské skupiny) na základe Metodického postupu k realizácii základného resocializačného a výchovného vzdelávacieho programu pre odsúdených vo výstupných oddieloch. V skupinách postupne realizujeme sedem modulov: sociálna komunikácia, sebazpoznanie, zamestnanosť, právne aspekty, finančná gramotnosť, závislosti a rodinné vzťahy. Na začiatku sme museli prekonávať odpor jednotlivcov k povinnej účasti v skupinách. Postupne vzali odsúdení povinnú účasť v skupinách ako fakt. Začala prevládať zväčša uvoľnená atmosféra. V rámci stretnutí sa väčšina členov primerane zapája. Pôsobenie skupín vnímame užitočne, stanovené ciele sa nám darí čiastočne plniť. Počas ostatného roka prešlo základným resocializačným a výchovným vzdelávacím programom spolu s aktuálne prebiehajúcou skupinou 77 odsúdených.

Pri systematicky vedenej práci s odsúdenými ich postupne konfrontujeme s ich nereálnymi očakávaniami, ktoré následne korigujeme a zrealizujeme. Tu má svoje nezastupiteľné miesto inštitút opustenie ústavu, nakoľko aj krátkodobý kontakt s vonkajším prostredím eliminuje u odsúdených riziko vzniku kultúrneho šoku po prepustení, a to zvlášť pri odsúdených s dlhoročnými trestami odňatia slobody. Realizované opustenia ústavu tak zvyšujú šance odsúdených na ich úspešnejšie začlenenie sa do spoločnosti. V sledovanom období dvoch rokov sme realizovali spolu 91 opustení ústavu. Všetky opustenia ústavu boli s elektronickým systémom monitorovania osôb, tzv. „náramkom“. Zároveň viaceré už schválené opustenia ústavu boli zrušené z dôvodu opatrení súvisiacich s pandemicou situáciou COVID-19. Účel realizovaných opustení ústavu možno rozdeliť do piatich oblastí:

1. Účasť na kultúrnych podujatiach (12-krát).
2. Vybavovanie dokladov totožnosti (31-krát, z toho v desiatich prípadoch sa odsúdení zároveň stretli aj s rodinou).
3. Stretnutie s rodinnými príslušníkmi (osemkrát).
4. Účasť na pracovnom pohovore (jedenkrát).
5. Vykonávanie činností pre všeobecný rozvoj osobnosti odsúdeného v ústavnej záhrade (39-krát).

Posledné zmienené vykonávanie činností pre všeobecný rozvoj osobnosti odsúdených v ústavnej záhrade sa realizovalo v dvoch formách. V mesiacoch apríl a máj 2019 sa tieto aktivity konali výlučne formou opustení ústavu.

V období jún až október 2019 a júl až september 2020 sa odchod odsúdených do ústavnej záhrady realizoval formou eskorty z ústavu v spolupráci s oddelením ochrany, nakoľko záhrada sa nachádza mimo areálu ústavu. Zamerané boli na prípravu pôdy, sadenie a siatie zeleniny, sezónnu starostlivosť o záhradu, zalievanie, kosenie, upratovanie priestorov, zber zeleniny, rozvoz kompostu. Určené boli prioritne pre pracovne nezaradených odsúdených. Ich cieľom bolo zlepšiť pracovné návyky, posilniť psychické a fyzické zdravie, znížiť riziko kultúrneho šoku po prepustení, budovanie osobnostných zdrojov a v neposlednom rade zvyšovanie aktivity dlhodobu pracovne nezaradených odsúdených.

Významnou súčasťou pracovného tímu výstupného oddielu je pedagóg výchovného kolektívu. Okrem štandardných pedagogických činností spolupracuje na cieľoch, ktoré sú špecifické pre tento projekt. Pedagóg úzko spolupracuje s odborným tímom národného projektu, podieľa sa na tvorbe štandardov pre výstupný oddiel. Okrem toho každému jednému odsúdenému stanovuje program zaobchádzania pri zaradení do výstupného oddielu. Tento je podľa potreby (napr. koniec trestu, opustenie ústavu, vyradenie z výstupného oddielu a podobne) vždy prehodnocovaný. V roku 2020 sme za-

čali u odsúdených, u ktorých je predpoklad, že po výkone trestu budú ďalej pokračovať v páchaní trestnej činnosti, podávať na súd návrh na uloženie ochranného dohľadu. Uvedený návrh bol do 1. októbra 2020 spracovaný siedmim odsúdeným. Nateraz sa návrh na uloženie ochranného dohľadu javí ako vhodná forma motivácie pre niektorých ťažšie spolupracujúcich a menej prispôsobivých odsúdených.

Ďalším členom, ktorý sa podieľa na realizácii národného projektu, je sociálny kurátor – metodik Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. S každým odsúdeným vykonáva individuálny pohovor zameraný na aktuálne riešenie jeho problémov, pomáha pri riešení nadväzovania kontaktov s rodinnými príslušníkmi, rieši potrebu bývania, práce a pod. Zároveň vykonáva skupinovú prácu s odsúdenými v rámci základného resocializačného a výchovného vzdelávacieho programu – modul Rodinné vzťahy.

Dôležitým prvkom pri zaobchádzaní s klientmi vo výstupnom oddiele je bezpochyby aj práca psychológa a sociálneho pracovníka.

Personál výstupného oddielu oceňuje výraznú pomoc vedenia ústavu, oddelenia výkonu trestu a iných oddelení, bez ktorej by bolo ťažké, alebo aj nemožné, realizovať nové formy zaobchádzania s odsúdenými.

Jozef Vicen, Marek Šatka, Ilava

